

STRATEGI FÖR EN KRYMPANDE STAD SOM VILL VÄXA

Utveckling eller bara överlevnad?

Sverige är idag fullt av små och mellanstora samhällen och städer vars framtid står på spel. Tidigare säkra utkomster som den tunga industrin, kommunalsektorn och statlig verksamhet är inte längre lika säkra på grund av ökad konkurrens, globalisering av tillverkning, försvarsnedskärningar och finansieringsproblem inom det offentliga. **Frågan som halvstora och halvperifera städer som Mariestad måste ställa sig är: Ska vi satsa på att utveckla oss – eller ska vi bara försöka överleva?**

De allra flesta städer i samma situation kommer att svara utveckling. Men tyvärr verkar det som att man inte alltid förstår hur djupgående förändringar som krävs för att öka konkurrensförmåga och attraktivitet. Svenska kommunpolitiker och planerare verkar hellre vilja drömma sig bort till gångna tider i retoriken, medan ”rädda vad som räddas kan” präglar vardagen och orealistiska visioner synen på framtiden. Utvecklingsvägen handlar emellertid inte minst om smärtsamma insikter och slakt av heliga kor, men också om att se det uppenbart positiva på den egna platsen.

Skövde – en självklar regional partner

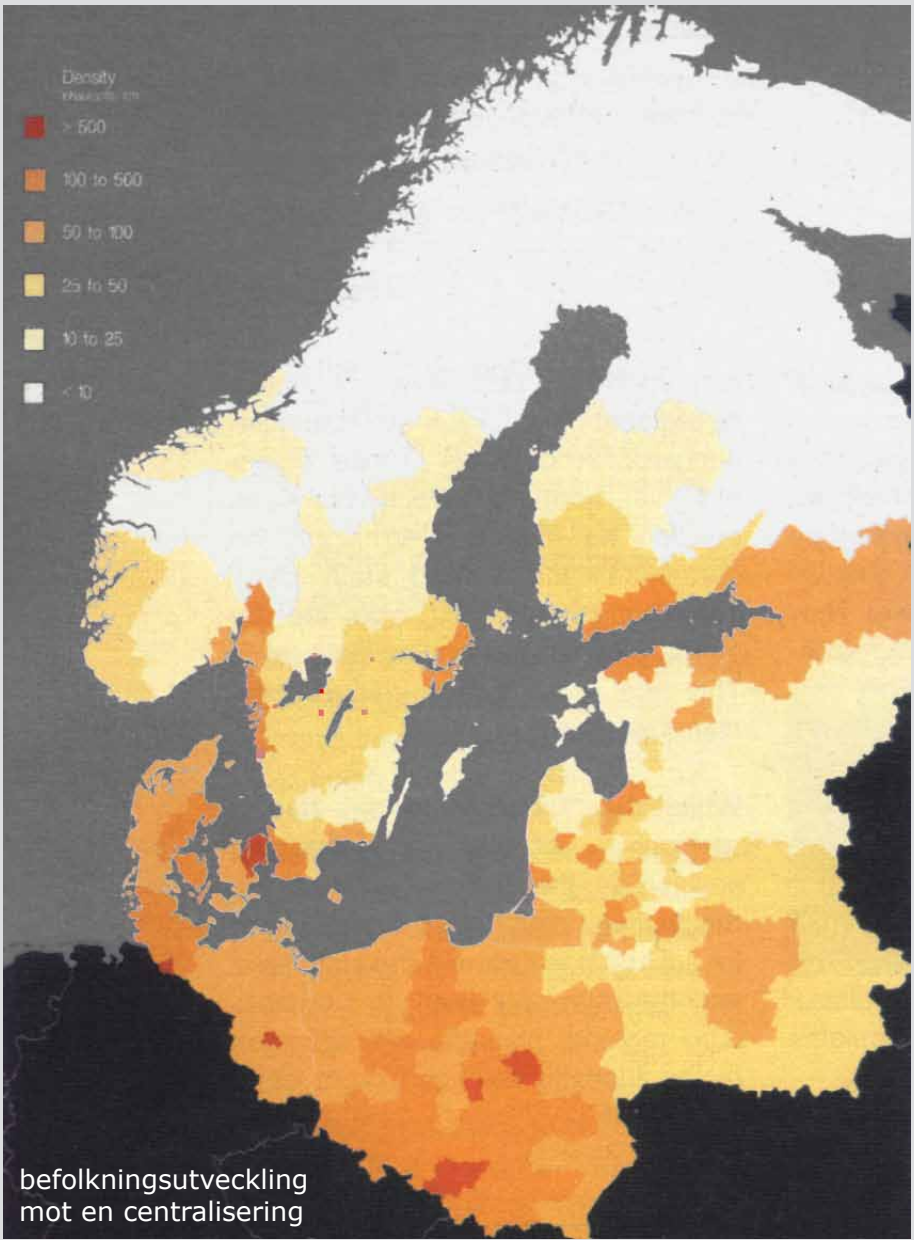
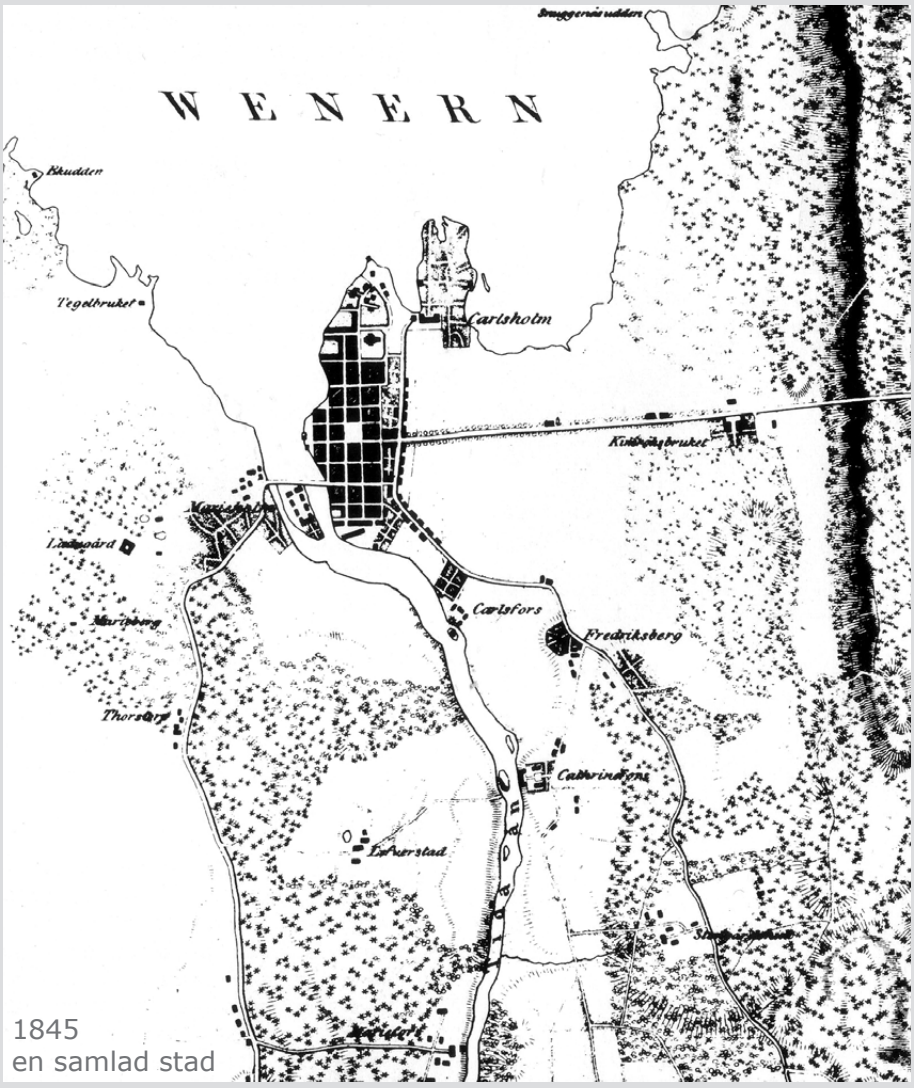
En smärtsam insikt är att ”loppet” om vilken stad som är regionalt centrum i norra Västra Götaland (eller Skaraborg) är över: Skövde är dubbelt så stor som Mariestad, har högskola, en tung koncentration av framgångsrik industri, väl utvecklad service och handel, X 2000 till Stockholm och Göteborg och är knutpunkten i den viktiga regionala busstrafiken.

Därför behöver inte Mariestad ta omvägen över Trestad, Jönköping, Örebro eller Karlstad (ÖP sidan 11, där Skövde inte ens nämns) för att finna en självklar regional partner. 35 kilometer är kortare än 120. Och varför ska Mariestads Campus ingå i Göteborgs universitet (ÖP sidan 20), när det finns en högskola i Skövde?

Mariestads främsta regionala samarbetspartner under överskådlig tid är alltså Skövde. Följaktligen är också Inlandsvägen Syd och de regionala bussarna den viktigaste vägen ut. Det är Skövde som har bäst förutsättningar att konkurrera med Jönköping, Örebro och Karlstad, och på sikt vara attraktivt för kunskapsintensiv industri (till exempel inom fordonssektorn), nya innovationsbaserade branscher och forskning. Hela Skaraborg vinner på att det finns en stark och ledande stad i regionen. Mariestads chanser ökar alltså radikalt om det går bra för Skövde.

Stadens regionala strategi bör därför främst handla om två parallella vägar: Hur kan staden hitta sin plats bredvid Skövde? Och hur kan regionens kommuner tillsammans framstå som enade och starka för utomstående? En kompletterande strategi kan vara att försöka utveckla ett kraftfullare Vänersamarbete, till exempel kring turism och sjötransporter. Varför inte till exempel vänerkryssningar och en svävare som fungerar som ”pendelbåt” till Karlstad och Åmål?

Staden framstår som genuint trivsamt och avslappnad. Som besökare får man direkt en känsla av att det skulle vara positivt att bo här, att skolorna är bra och miljön trygg. Mariestad känns som en utmärkt representant för ”det andra Sverige”, långt borta från stress, dålig luft, bilköer och många av nutidens motsättningar. Om man nu bara kunde få ett jobb?

En framtid utan Electrolux?

Mariestads näringsliv framstår idag som mycket sårbart. Beroendet av ett fåtal arbetsgivare är stort och framför allt är beroendet av Electrolux enormt, en fabrik som idag sysselsätter hela 1.100 personer. Electrolux och andra liknande företag har under senare år kraftigt skurit ned sin tillverkning i Sverige. Jobben flyttas till billiga länder, organisationer slimmas eller produktion ”outsourcas”. Under själva tävlingstiden togs problemet upp i Dagens Nyheter (18 november), med just Electrolux i Mariestad som exempel. Samtidigt säger Mariestad i sin vision för 2015 (ÖP sidan 17) att de vill vända dagens krympande befolkningstrend och istället öka antalet invånare. Hur ska detta gå ihop?

Intressant nog ger just storföretaget Electrolux en insiktsfull kommentar angående Mariestads framtid (under utställningstiden, ÖP sidan 117). Framför allt efterfrågar man i ÖP:n en tydligare beskrivning av hur uppsatta mål ska uppnås: alltså en strategi. Man talar till exempel om specifika, realistiska och tidsatta mål. Electrolux vill också att saker som utbildning, ungdomsfrågor och drogproblematik ska belysas bättre.

Det är dags för Mariestad att på allvar tänka det otänkbara: En framtid utan Electrolux!

Helt enkelt eftersom detta är ett realistiskt alternativ. Det är såklart fullt möjligt att företaget kommer att leva kvar med en mindre verksamhet i kommunen, till exempel genom någon slags nischproduktion. Men låt då detta bli en positiv överraskning. **Och varför inte satsa på en alternativ utveckling nu, istället för att vänta på ett ”statligt paket” när rullgardinen redan är neddragen?**

Vad har då Mariestad som inte alla har?

Vi menar att framtiden har en plats för städer som Mariestad – under förutsättning att man klart ser vad som är den egna platsens speciella kvalitéer. **Mariestads unika uppenbara ”superattraktion” är Vänerne och att staden öppnar sig mot Tidan och sjön, i riktning mot den sköna västersolen. Det är en unik potential för en stad att ha en så lång och attraktiv vattenfront mot västersolen, med stora centrala oexploaterade markområden.**

Längs vattnet finns också platser med särskild karaktär, som holmen med Museum och Residens, och den långsträckta piren rakt ut i vattnet, som gjord för avskilda promenader. Pirens inre sträckning har dessutom vackra träd som bildar ett slags raster mellan de täta urbana miljöerna och naturområdet Ekudden som är motpolen på andra sidan Tidan, och som tyvärr håller på att bebyggas. Längs denna vattenfront har Mariestad en möjlighet att skapa en unik miljö med nöjesstråk och attraktiva bostäder – kvalitéer som aldrig kan bli aktuella i inlandsstäderna Skara och Skövde.

Vidare har Mariestad en väl avgränsad och samlad rutnätsstad, Gamla Stan, där olika tidsperioders avtryck är placerade sida vid sida i en väl fungerande helhet. I den södra delen finns tydliga stadsrum, som torgen och Esplanaden, till vilka stadens viktigaste institutioner är kopplade. Längre norrut övertar småskaligare, välbevarad trähusbebyggelse.

VÅR SYNTES ÄR: SKAPA DEN SUPERKOMPAKTA STADEN DÄR MARIESTADS BÅDA HUVUDATTRAKTIONER, DEN HISTORISKA KÄRNET OCH HAMNUDDENS VÄSTERLÄGE, BILDAR EN SYMBIOS MELLAN HISTORIA OCH FRAMTID.

Utvecklingsstrategi:

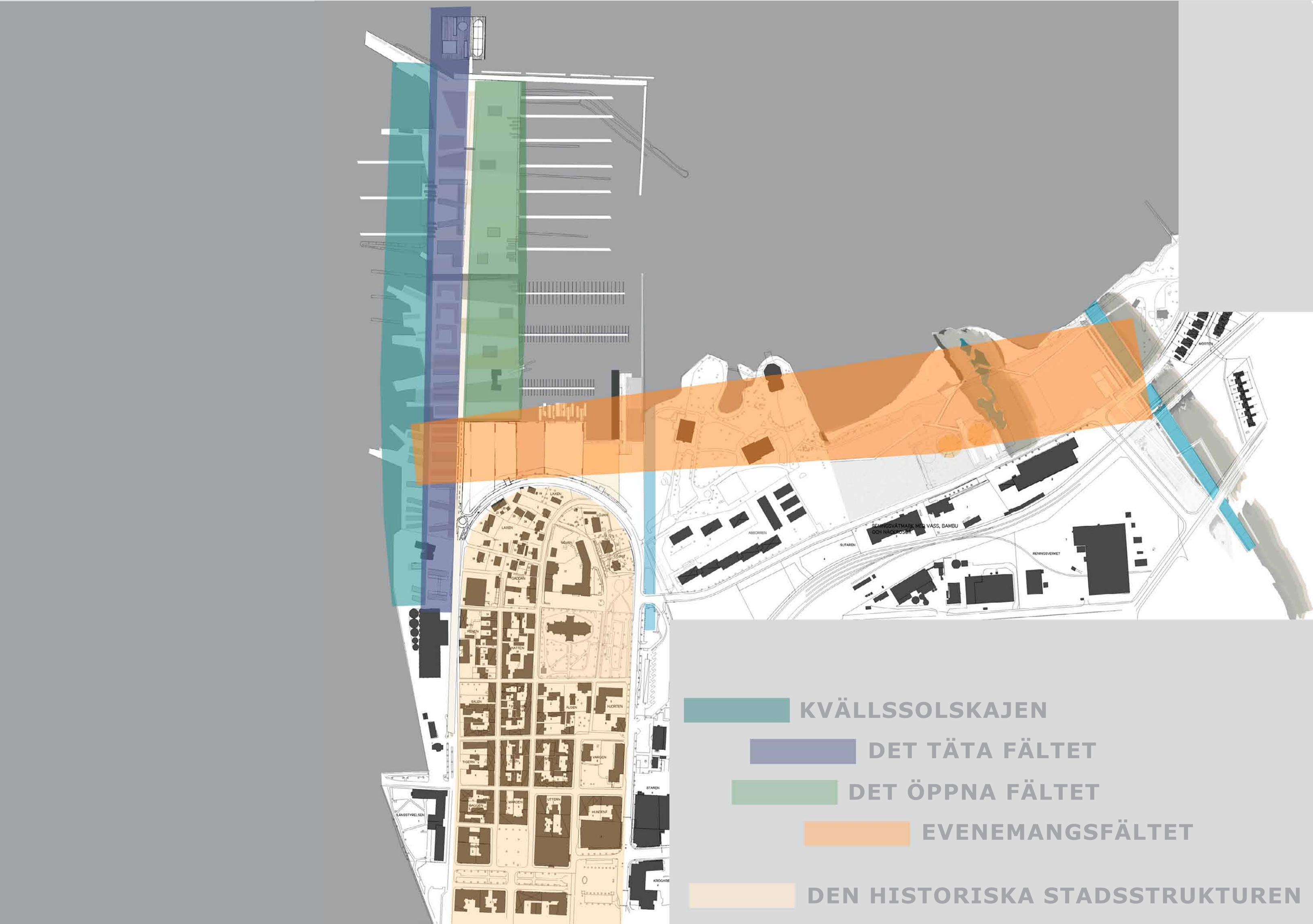
Fyra fält och ett Vänercenter

Vårt förslag bygger helt och hållet på att utnyttja Vänerne nära områden som grund för tillkommande stads- och näringslivsutveckling. **Tanken är att allt nytt ska byggas på Hamnudden under de närmaste 20 åren** (enda undantaget är enskilda villor). Mariestad kan bli en vacker, tät, intensiv och innovativ vattenstad, som utnyttjar sin stora ”superattraktion” – Vänerne. I framtiden kan Mariestad ha två sammankopplade centra som samspelar med vattnet på olika sätt: den historiska Gamla Stan, och den nya staden på Hamnudden, för tillkommande behov och byggnader. Huvudentrén till den nya staden är Hamngatan, som förlängs in på Hamnudden, och förbinder den nya bebyggelsen med de historiska öst-västliga stråken Marieholmsbron-Kungsgatan och Esplanaden. En längre sammanhållen strandpromenad anläggs också direkt, som sträcker sig från Ekudden till Karlsholme.

I framtiden kommer man inte att få jobb på samma sätt som idag. Arbetstillfällen kommer att behöva skapas genom olika satsningar och lokala mänskliga initiativ. **För att staden ska kunna utvecklas krävs därför nya innovativa miljöer, till exempel ett Vänercenter och billiga flexibla lokaler för småföretag.** Som alla andra mellanstora städer måste Mariestad lära sig att hitta nya initiativ, improvisera och starta fler okonventionella riskprojekt.

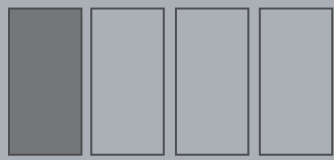
Det absolut viktigaste idag för Mariestad är att skapa en utvecklingsstrategi för Hamnudden – ett alternativ till den statiska världsbild som PBL har etablerat med projekt, detaljplaner och genomförandetider. Det enda som är säkert är emellertid att sådana här stadsutvecklingsprojekt är fyllda av osäkerhet. Det bästa sättet att hantera detta är att skapa ett tydligt ramverk som inom sig ger utrymme för ett stort antal möjliga vägar.

Förslagets huvudidé är därför att etablera fyra kompletterande utvecklingsfält som tillsammans skapar nya möjligheter: Kvällssolskajen, Det täta fältet, Det öppna fältet och Evenemangsfältet. En viktig framtidssatsning i den nya stan är ett Vänercenter, en motor för utvecklingen.

motto

strategi för en krympande stad som vill växa

EN MÖJLIG ETAPPINDELNING

STEG 1: ÅR 2010

- 1 Hamngatan förlängs halvvägs ut på udden.
- 2 Länken Marknadsplatsen etableras samt en första öst–västlig kanal och sydöstra hamnen.
- 3 Ett hotell byggs och en första etapp av konferensanläggningen.
- 4 De första bostäderna i det täta fältet samt café, restaurang och en fiskhall.
- 5 De första flexibla lokalerna i det öppna fältet.
- 6 Ett Vänercenter etableras i liten skala.

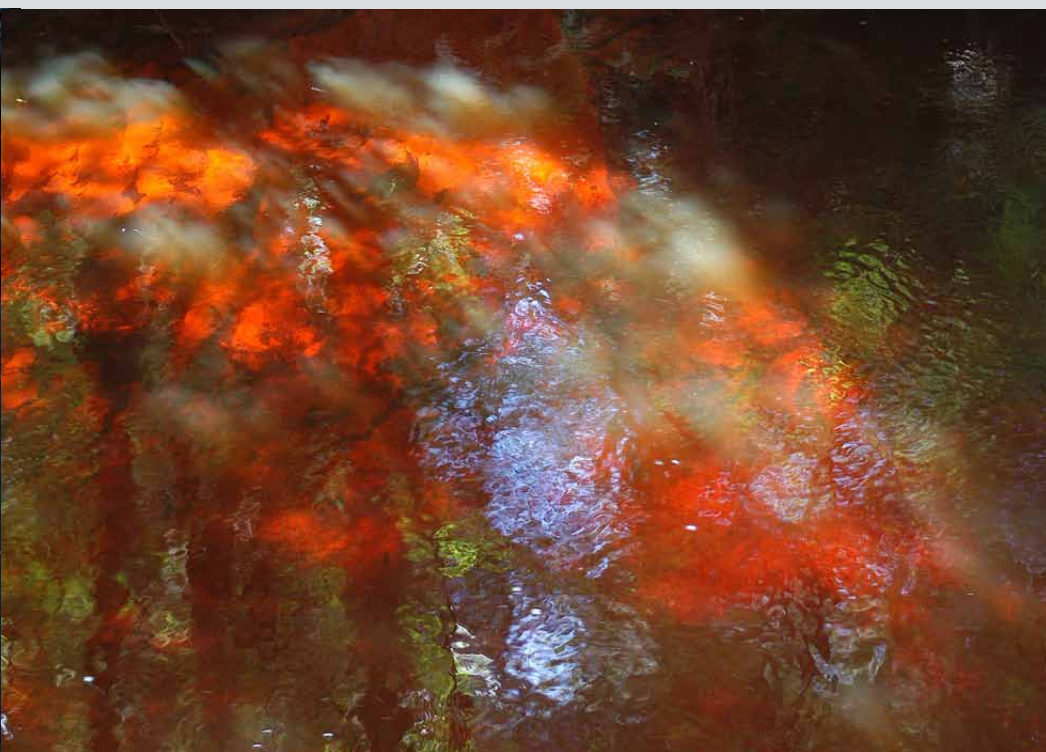
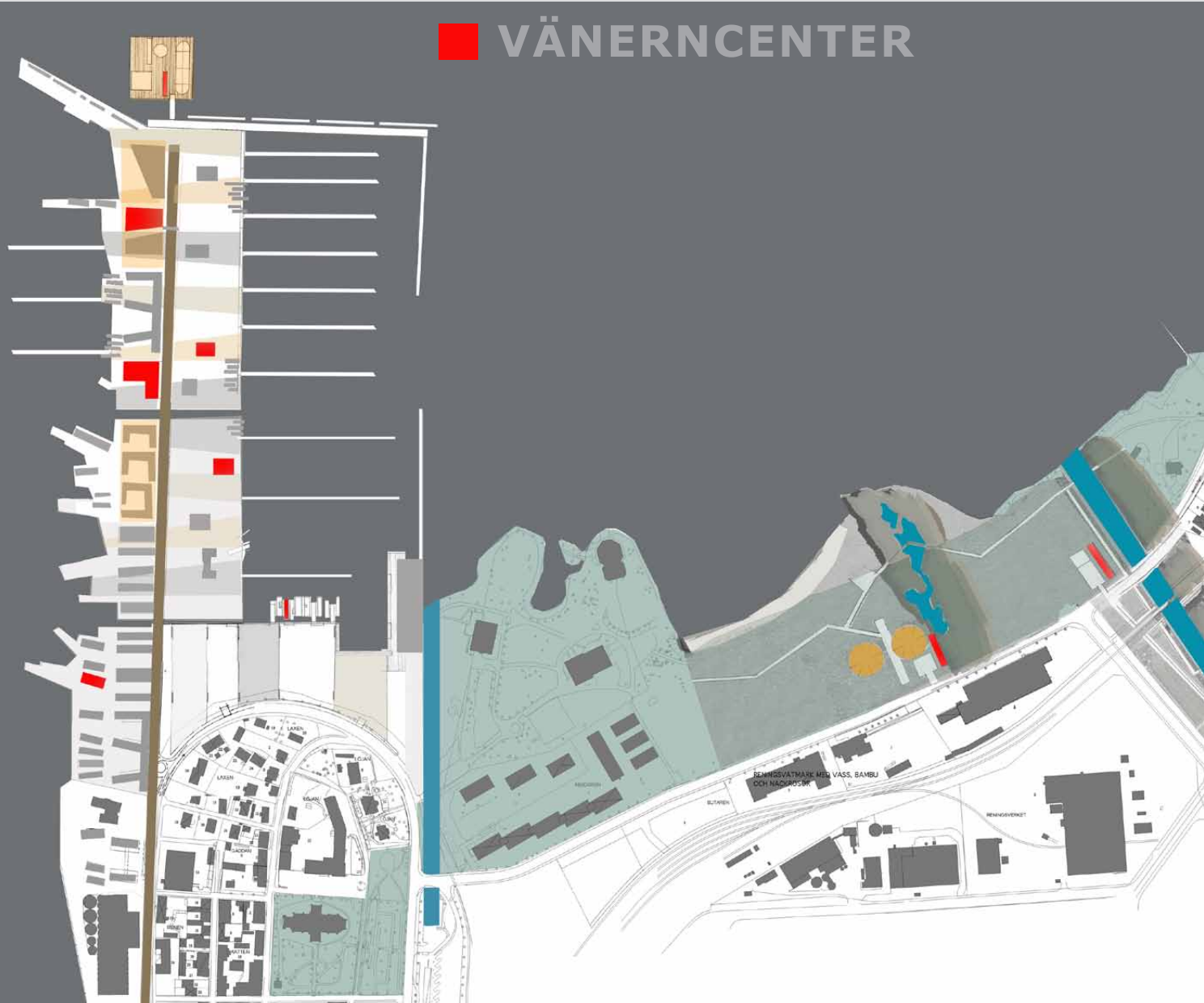
STEG 2: ÅR 2017

- 1 Hamngatan förlängs hela vägen ut.
- 2 Kvällssolskajen och hamnanläggningarna är fullt utbyggda. En andra öst–västlig kanal.
- 3 Ett dynamiskt utbyte mellan det täta och det öppna fältet. Vänercentret är i full gång och använder mycket lokalyta i båda fälten.
- 4 Nya bostadsprojekt i det täta fältet samt ett mindre projekt vid silon.
- 5 Andra etappen av konferensanläggningen samt en nord–sydlig kanal.
- 6 En ekologisk park anläggs på Karlsholme med badplats, dagvattendammar och tropiska växthus.

STEG 3: ÅR 2025

- 1 Hamnudden fullt utbyggd.
- 2 Det täta fältet kompletterat och färdig-exploaterat. Kvällssolskajen är en attraktion för hela regionen.
- 3 Det öppna fältet är ännu dynamiskt, men blir också det tätare efterhand.
- 4 Sista etapperna av Vänercentret, bland annat ett Insjöakvarium på u-ddens spets.

Kvällssolskajen
Längs Hamnuddens vattenfront i väster kan Mariestad skapa en strandpromenad med sittplatser, båtliv, caféer, restauranger, småaffärer och attraktiva bostäder. Sittplatserna i eftermiddags- och kvällssolen blir stadens nya sommarhjärta. Förebilderna kan vara städer som Helsingborg, Strömstad och Tönsberg.

Urbana hamnmiljöer som förenar en strandpromenad med aktiviteter, i attraktiva väderstreck. I ett första skede kan själva stråket etableras, kompletterat av bostäder, en fiskhall och en restaurang vid den innersta piren. Kvällssolkajen öppnar sig mot Mariestads främsta vattenkvalitéer: Väneren, hamnen och Tidan. På andra sidan ligger Ekudden som i fortsättningen helt bör utvecklas till ett naturområde och vara motpolen till den täta intensiva staden öster om Tidan.

Det täta fältet
En tät sammanhållen struktur skapas på västra Hamnudden, innanför kajen, för till exempel bostäder, verksamheter, handel och nöjesliv. **I det täta fältet placeras verksamheter av urban karaktär med hög kvalitet och lång livslängd.** Redan i en första etapp framstår ett nytt hotell som en realistisk satsning. Det kan placeras mellan den gamla och nya stan, med en bra restaurang, bar och dans. De flesta byggnaderna har gröna sedumtak för att hantera dagvattnet och göra miljön på Hamnudden mindre hårdgjord.

Det öppna fältet
Området längre österut är ett öppet landskapsrum som delas upp nord–sydligt av trädzoner, staket och bebyggelse. Här finns plats för saker som lågprisbutiker, billiga verksamhetslokaler, småindustrier, hantverkshus och byggnader för hamnverksamheten. **Det öppna fältet är en öppnare struktur med låg täthet och mer flexibel och provisorisk karaktär. Saker byggs, byggs om, byggs till, rivs eller flyttas, allt eftersom behoven förändras.** Vissa hus har endast tillfälliga bygglov. Mellan byggnader och vegetation finns parkeringsplatser, båtuppställning, provisoriskt använda ytor och parkområden. Det är en flexibel zon, för hamnen men även ett alternativ till dagens externa etableringar längs E 18. Varför inte istället ha dessa verksamheter inne i staden där de kompletterar innehållet både i Gamla Stan och är en del av den nya staden på Hamnudden?

Särskilt viktig är samverkan mellan det täta och det öppna fältet. I det täta västra fältet byggs saker med hög kvalitet och permanentens, medan det öppna östra fältet är öppet för risktagande, nya etableringar och provisoriska behov. En mindre verksamhet kan först etableras i en billig lokal i det öppna fältet, för att efter 5 år flytta in i ett större mer permanent kontor i det täta fältet. Längst i väster kompletterar Kvällssolskajen bägge dessa fält genom att erbjuda upplevelser och nöjen. Turister och vardagsliv blandas.

Ett nytt Vänercenter
Ett Vänercenter kan utvecklas successivt och dess olika funktioner kan placeras i alla fyra fälten, beroende på deras respektive innehåll och permanens. Vissa av centrets verksamheter, till exempel forskning, kräver ofta lokaler av helt olika typ, vilket passar för dubbla lokaliseringar i utrymmen med olika hyresnivå. Ett Vänercenter bör vara en egen huvudman, till exempel en stiftelse, som samordnar olika verksamheter inom ämnesområdet. Ett center kan innehålla:

a. Allmänna utställningar och vänerinfo: en plattform för turism och lokala näringar och tillgångar: fiske, jord- och skogsbruk, sjöfart, industri, småföretag osv.

b. Försäljning och uthyrning av utrustning för friluftsliv och ekologisk turism, till exempel tält, kajaker, vindsurfingbrädor och vattenskidor.

c. Ett insjöakvarium, kompletterat med utställningar om fågelliv och skärgård.

d. Ett insjöforskningscenter och en högskolefilial. Om färskvattenreserven, uthålligt fiske, fågellivet, sjöns mikroliv, övergödning, hållbara sjötransporter, regionala näringar osv.

e. Små billiga lokaler där småföretag baserade på till exempel innovationer kan etablera sig.

f. Särskilda bostäder för forskare och studenter, som administreras av centret.

Förebilder kan vara allt från Hornborgasjöns Naturum, Polaria i Tromsø, Nordsjöcentret i Hirsthals och havsforskningsstationen i Kristineberg.

Evenemangsfältet
Marknadsplatsen är ett förenande rum, en länk mellan Gamla stan och den nya, men också mellan Hamnudden och Karlsholme. Här börjar Evenemangsfältet, som egentligen också inkluderar hotellet i väster, och sträcker sig österut. **Marknadsplatsen är en öppen hårdgjord evenemangsyta som kan användas för torghandel, mässor, höstmarknad, cirkus-uppställning och skateboard.** Den är öppen mot vattnet både i väster och nordost. Längs kajen kan husbåtar ligga.

Längst i öster på Marknadsplatsen kan nya konferenslokaler placeras, med ett spa och ett auditorium med 700 stolar. Landskaps-skärmar placeras ut på den öppna ytan och fungerar som rumsavdelare. De innehåller installationer för el och vatten, vilka kan användas av torghandlare, mässarrangörer och en passerande cirkus.

Strandparken vid Karlsholme är platsen för boule, bad och strandliv, främst på sommaren och anpassat för barnfamiljer. Den värdefulla vegetationen bevaras. **En del av parken kompletteras av ekologiska anläggningar: dammar för rening av dagvatten, nyskapade våtmarker och de gamla oljecisternerna kan omvandlas till tropiska växthus.**

En idé är att etablera kontakten mellan Sjöhagaparken och sjön via en långsträckt slutande dammanläggning för dagvatten. Kring denna kan en tät parkzon skapas med en cafépaviljong, växthus och spännande lekplatser. Ett nytt centralt bad kan byggas vid de tropiska växthusen, vilket skulle ge en unik upplevelse: en känsla av att simma i en regnskog.

motto

strategi för en krympande stad som vill växa

Det öppna fältet är en dynamisk struktur där rummens form ändras efterhand som byggnader uppförs, byggs till eller rivs. Trädzonerna ger lä, grönska och delar in rummet.

Insjöakvariet fungerar som en ikon för den ekologiska tanken och illustrerar relationen mellan människa och natur på ett talande sätt.

befintlig hamnbyggnad används som en möjligheternas byggnad för nya företag, forskning och....

hamngatans förlängning med den kompakta bebyggelsen
och forskningsbyggnad på det öppna fältet

Redskap för att nå framtidens Mariestad
Mariestad måste skaffa sig fler ben att stå på och mer aktivitet för att kunna utvecklas. Vi föreslår att kommunen försöker etablera ett antal parallella redskap, som alla används med målsättningen att genomföra den nya staden på Hamnudden:

1. Utvecklat regionalt samarbete, främst med Skövde och Vänerområdet. Högskolan framstår som särskilt strategisk, men den nya Kvävillsolskajens nöjesstråk är också en regional resurs som Mariestad kan erbjuda.

2. För att en ny typ av stad ska kunna utvecklas på Hamnudden krävs **investeringar utifrån**, för att ge aktiviteter som skapar en bredare ekonomi för staden. **Vi föreslår att stat, region och näringslivs engageras i en satsning på ett nytt Vänercenter** med en högskolefilial, forskningsstation, samarbete med Da Capo och utvecklingsarbete kring insjöfrågor och ett akvarium. Det är också möjligt att söka EU-pengar för en sådan här satsning.

3. Satsningarna på ökad attraktivitet, högskole-samarbete och ett Vänercenter har alla en gemensam nämnare: **att bygga förutsättningar för ett aktivare mer innovativt lokalt näringsliv.** Det kan gälla idéer inom turism, service, handel, hantverk, industridesign eller verksamheter som på annat sätt utnyttjar det lokala industriella kunnandet.

4. Attraktiva bostäder på Hamnudden är en huvudingrediens i utbyggnaden. Bostäder för pensionärer som lämnar villan, för unga nyetablerare, för folk som flyr storstan, för pendlare som arbetar i Skövde eller Skara men vill bo vid vattnet.

5. Fult byggande kommer att förstöra stadens utvecklingsmöjligheter. Tafatt "urban sprawl" villamattor och Bo Klok kommer inte att sätta Mariestad på världskartan, eller ens Sverige-kartan. **Bygg en tätare intensivare stad och planera staden själva.**
Låt byggentreprenörerna bygga – inte planera!

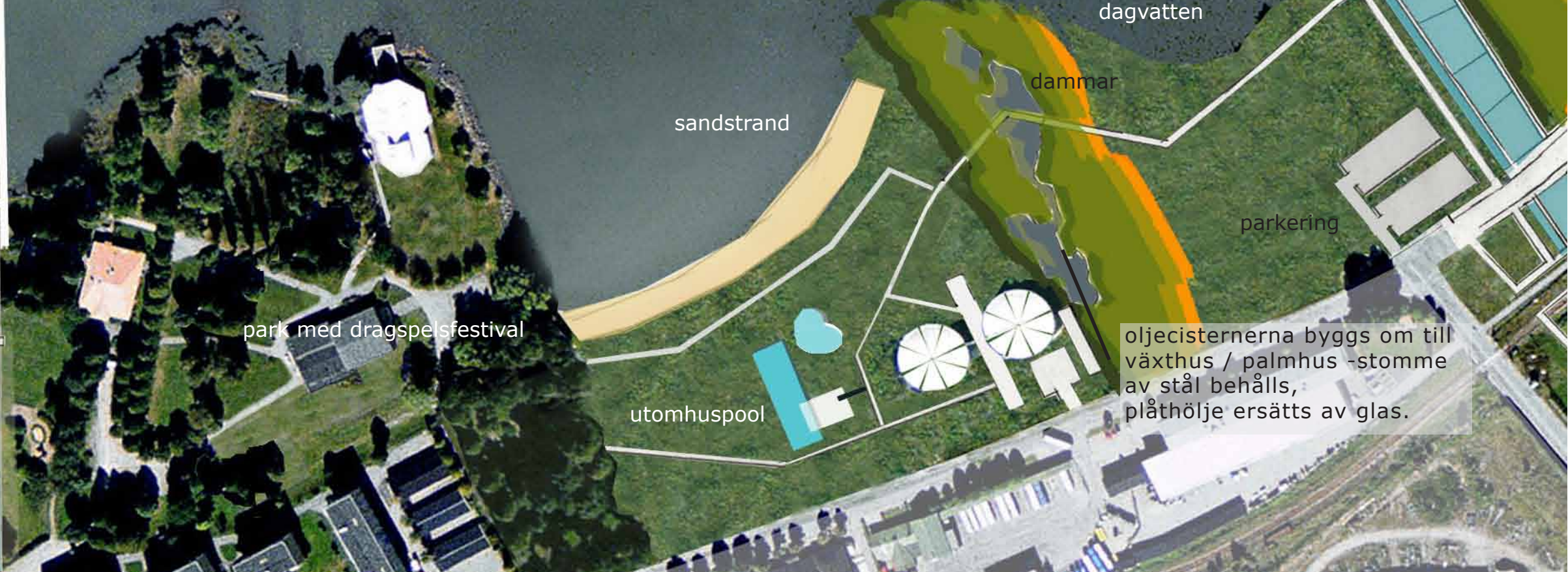
Avsluta Bo Kloks vidare projektplaner på Ekudden. Utveckla istället hela udden till ett stort naturområde, en ekudde.

6. En målmedveten satsning på en ekologiskt hållbar miljö i regionen – ett habitat Mariestad.

Detta är bra för livsmiljön i allmänhet, men ger också argument för en satsning på friluftsliv, ekologisk turism och upplevelsebaserade näringar.

Tidans mynningsområde är ett ekologiskt känsligt område, flera viktiga fiskarter är idag hotade och kvävehalterna i Vänern bör minska.

Detta talar för att återskapa våtmarker
uppsrums längs Tidan och att återcirculera
renat avloppsslag från Mariestad, till
jordbruket eller trädgårdsskolan Da Capo, vilket
kan ge både lägre kväveutsläpp och bättre
vattenkvalitet. Byggnaderna i det tätä byggda har
sedumtak och bildar tillsammans med
vattendammarna och våtmarkerna ett system
för att hantera dagvattnet. En given målsättning
bör vara att man ska kunna bada överallt, både
i Tidan och i Mariestadssjön. Värnercentrets
resurser skulle kunna vara en del av det
ekologiska redskapet och ge bidrag till den
globala kunskapen om relationen mellan stad,
människa och insjömiljö.

kanal för rening/
syresättning av vatten
från reningsverk och
dagvatten

parkering

oljecisternerna byggs om till växthus / palmhus -stomme av stål behålls, plåthölje ersätts av glas.

EN STAD SOM ÄR: EKOLOGISKT ATTRAKTIV

Ekopark med café,
marknadsförsäljning av
ekologiska produkter från
bönderna från trakten vissa
dagar/helger.

**Ekologiforskning/
Vänercentret/
Insjöakvarium**

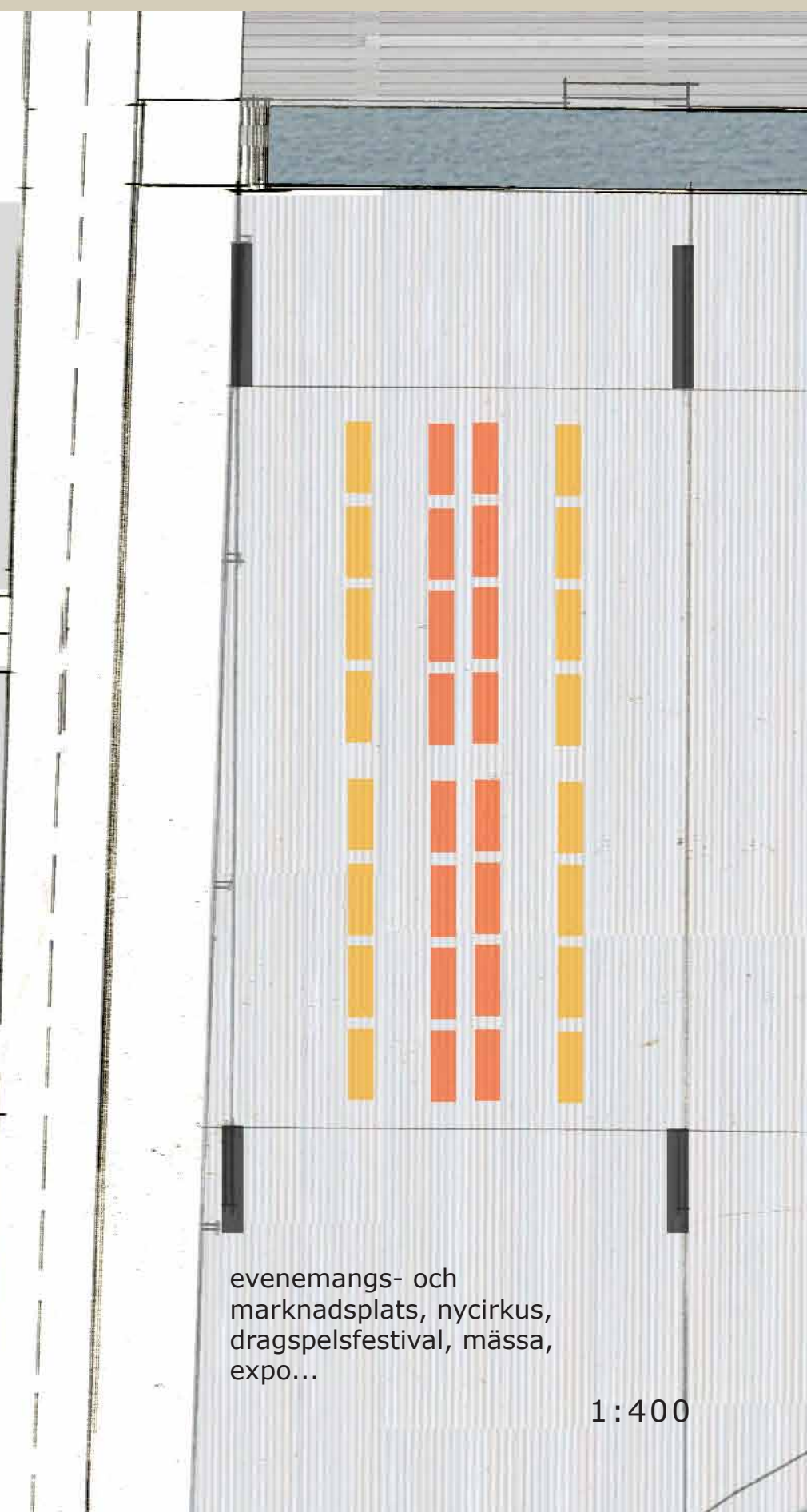
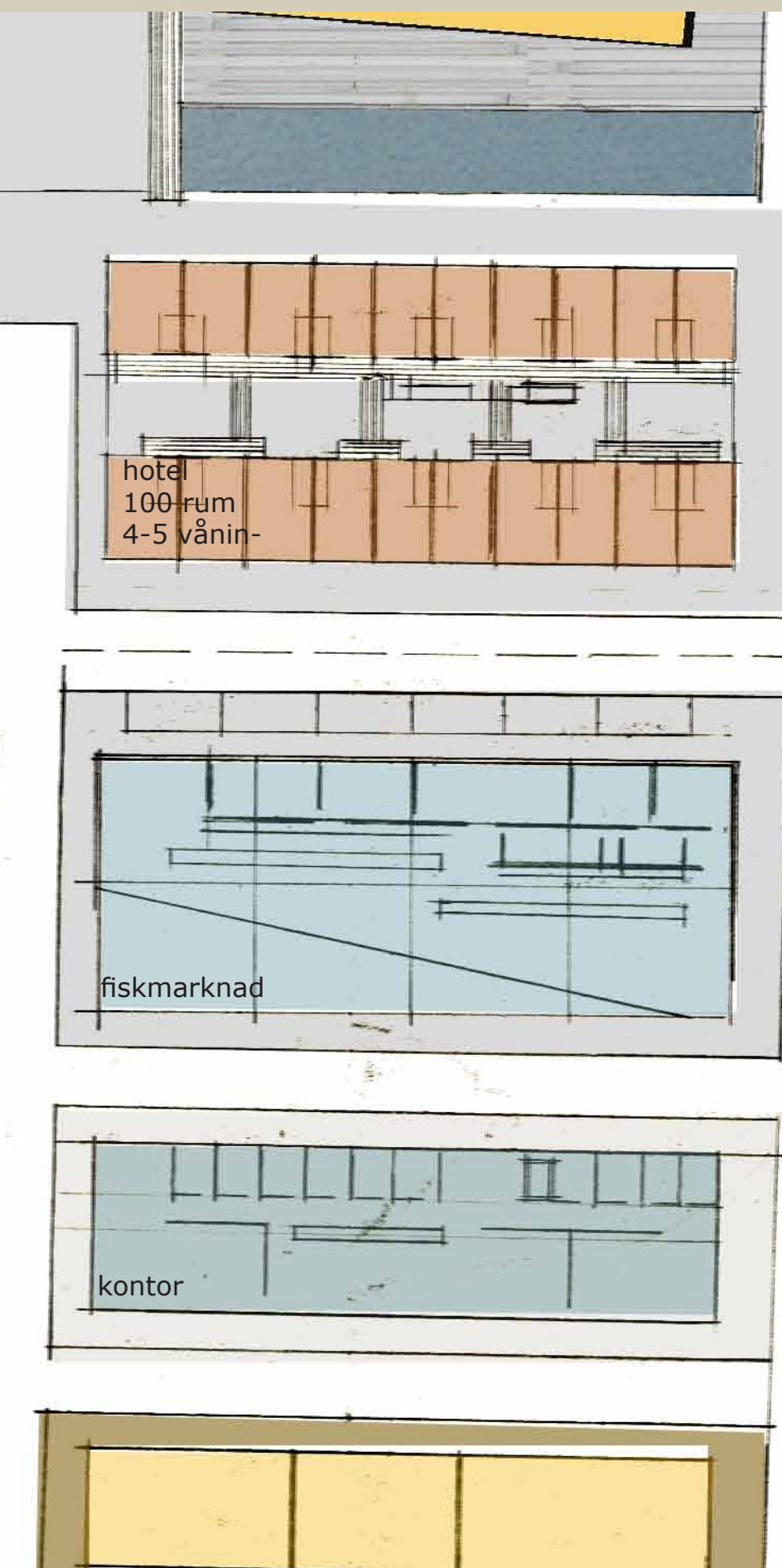
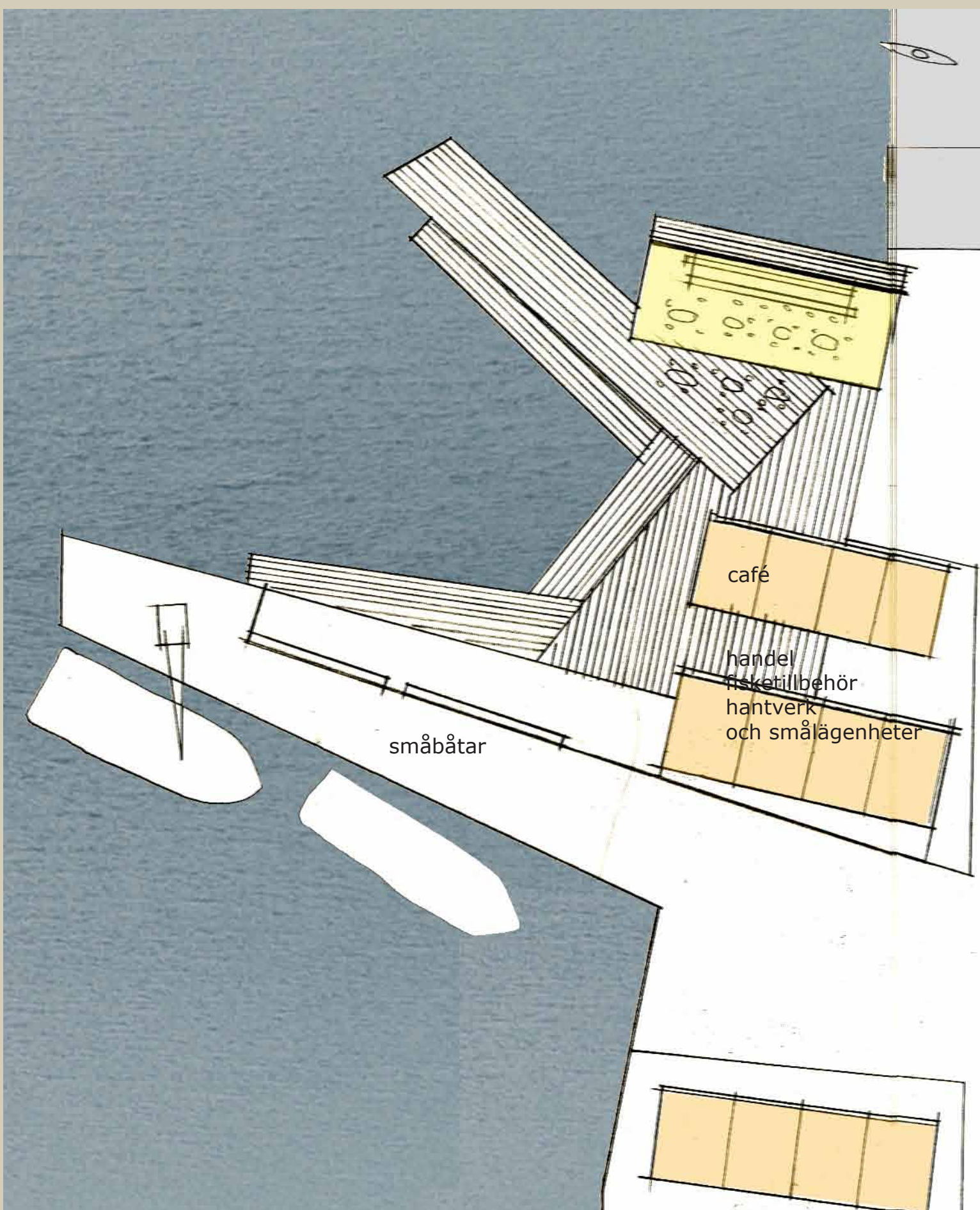
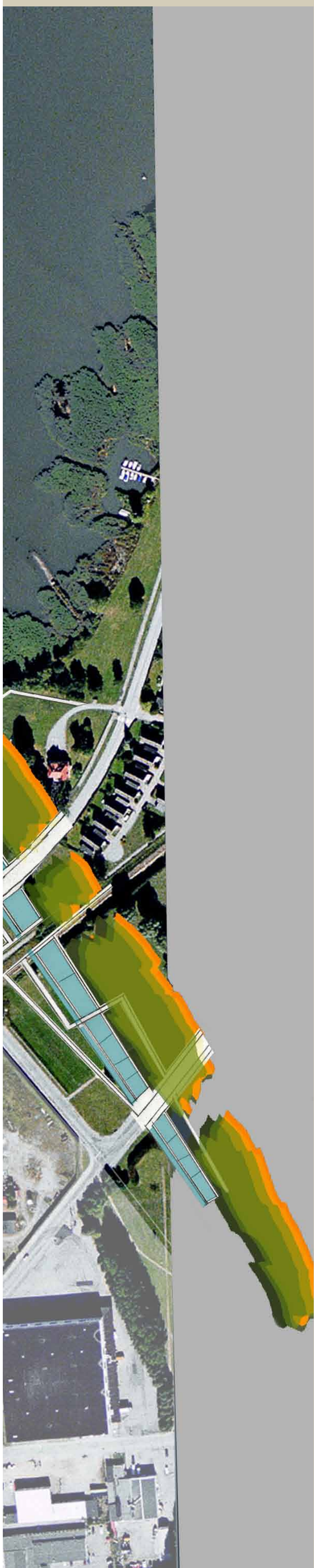
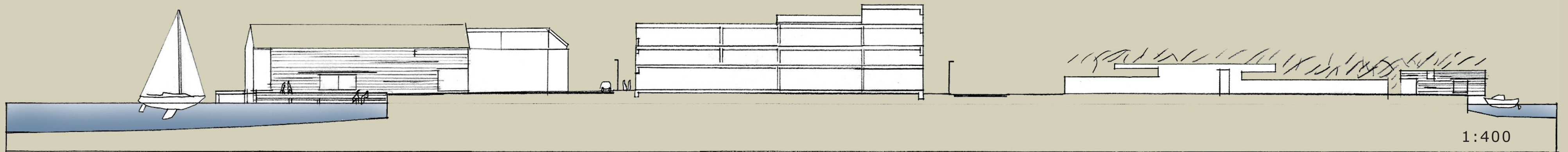
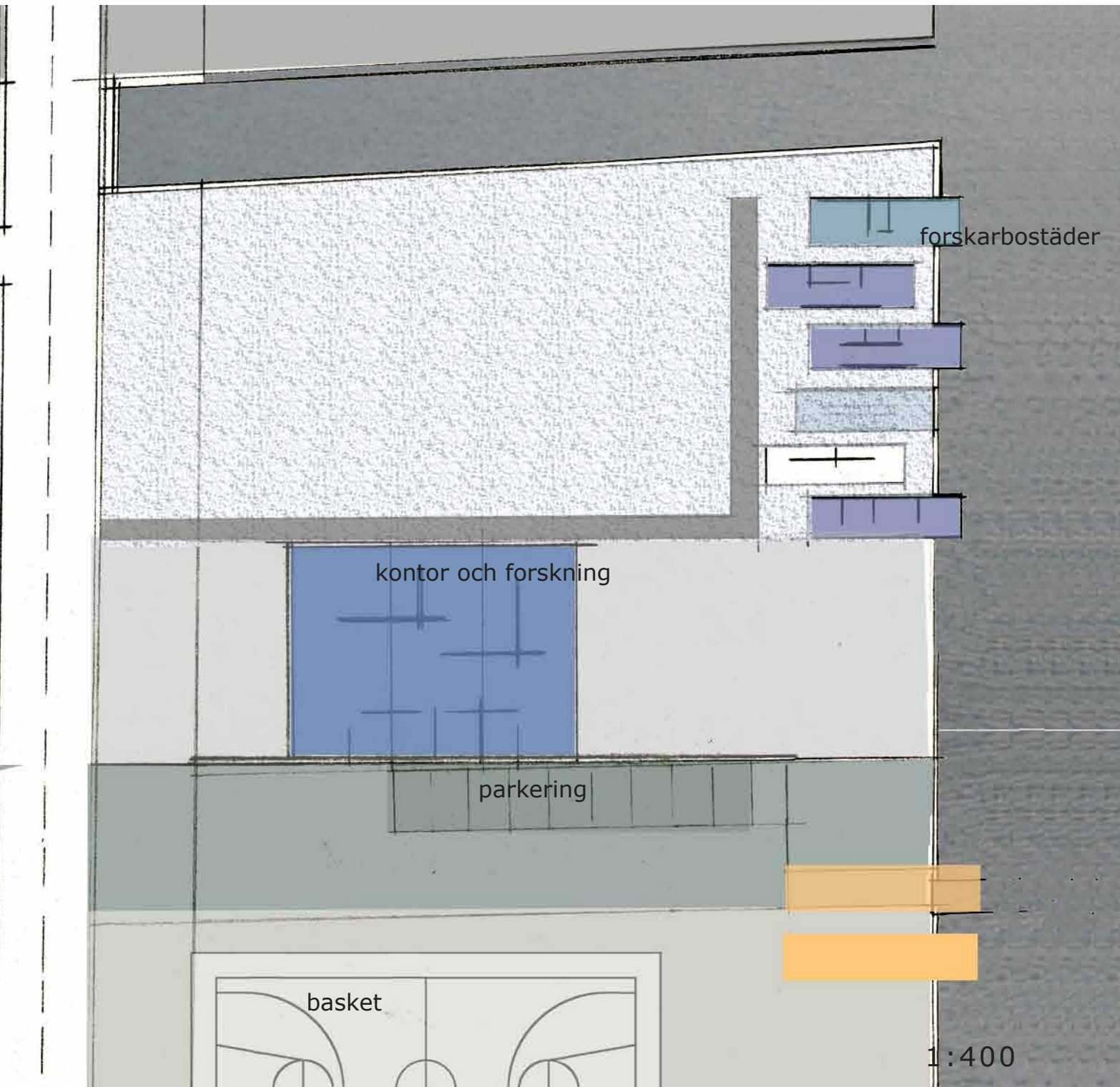
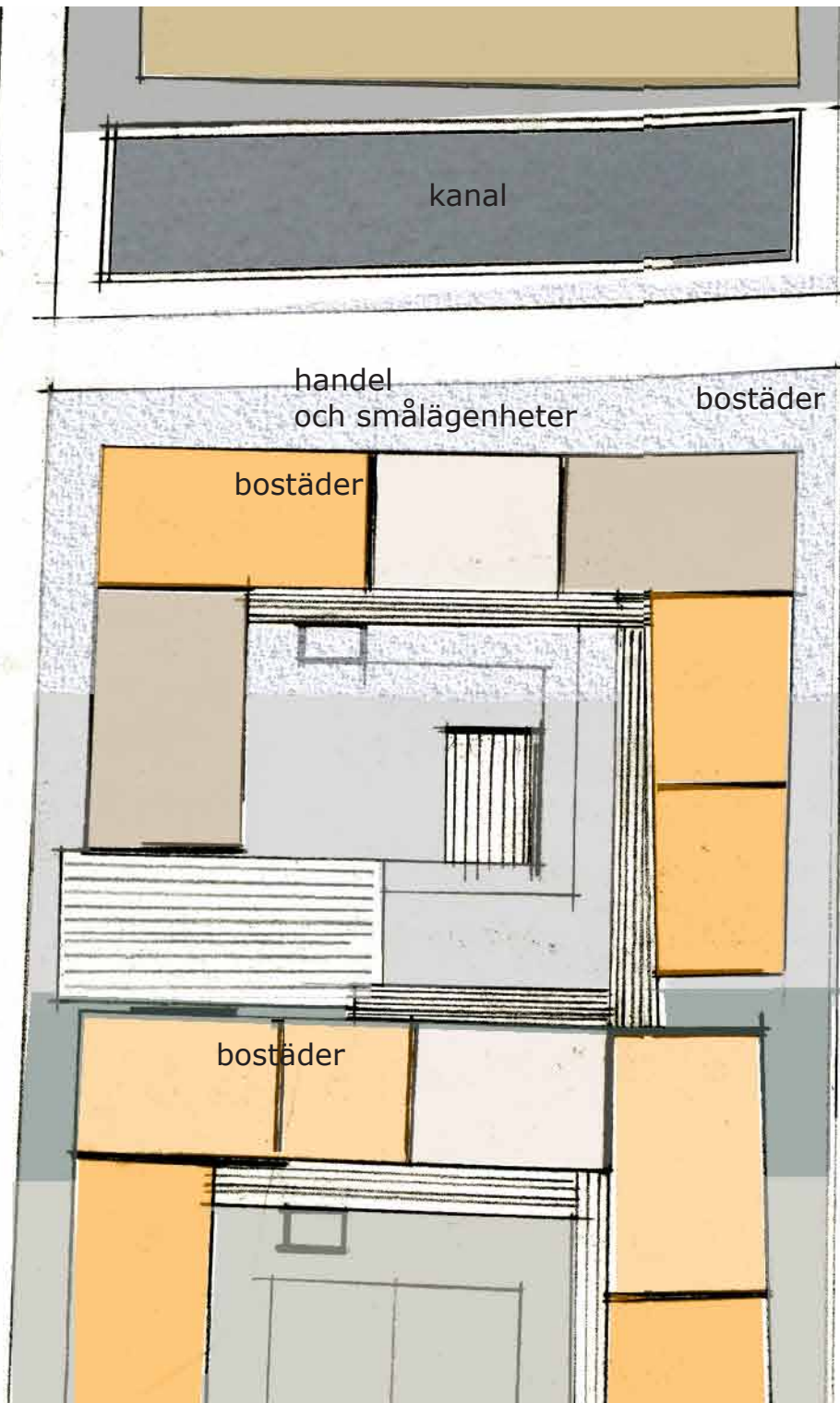
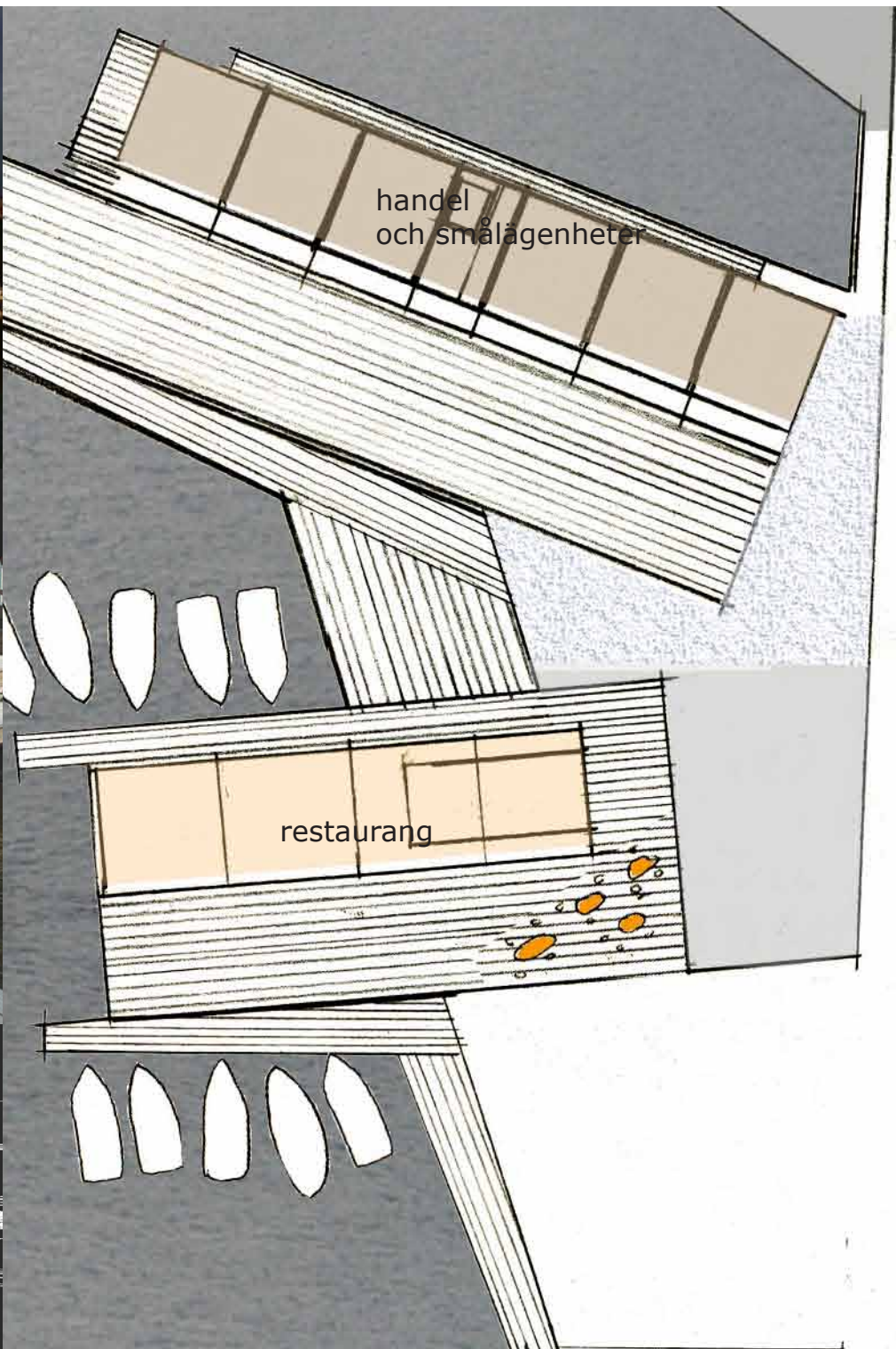
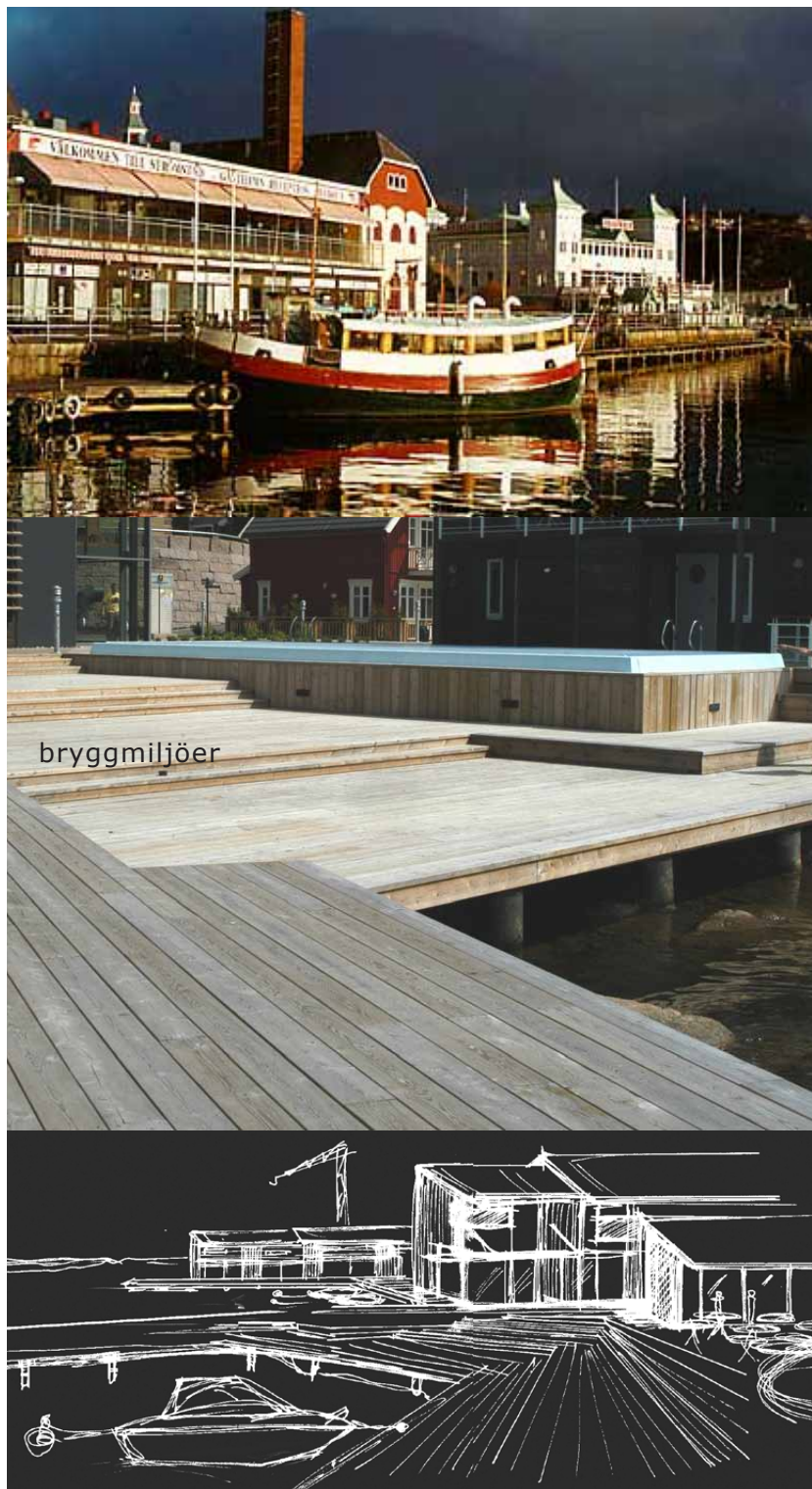
Ekologisk struktur tar hand om dagvattnen:
Mellan gamla stan och Strandparken vid Karlsholme anläggs så tidigt som möjligt en kanal som hjälper till att ta hand om dagvattnets rening. I parken anläggs också en kompletterande våtmark och helt i öster en kanal som går in i Sjöängsparken.

Dessa vattensystem bildar ett system som renar, fördelar och använder vattnet och dess restprodukter. Kanalerna har en bred del som kan delas upp i olika dammar, längs kanten löper en vattentrappa som syresätter vattnet och hjälper till i reningsprocessen. Det renade dagvattnet (kan också vara spillvatten från reningsverket) används för bevattning och ev.gödning i de tropiska växthusen.

**Tropiska växthus i de
fd.oljecisternerna blir
symbol för verksamheten**

Ekoturism - ecocamping

DEN NYA
ARENAN
FÖR OVÄNTADE
MÖTEN

motto

strategi för en krympande stad som vill växa

